

ירושלים, להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון. ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג הוא חודש השביעי. ויבואו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון". [פסוק ו]: "ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית אל קודש הקדשים, אל תחת כנפי הכרובים".⁽⁷⁾

מכאן הוא המשך הברייתא הקודמת, לד-א המתארת את מעבר בני ישראל בירדן.

וכיון שנטבלו⁽¹⁾ רגלי כהנים במים של הירדן, חזרו המים לאחוריהם, כלומר: חדלו מי הירדן שמימין [מצפון] הכהנים ממוצתם מלמעלה למטה, והיו נגדשים ועולים למעלה; וכך עמדו שם הכהנים, עד אשר עברו כל בני ישראל משמאלם [בצד דרום] של הכהנים.⁽²⁾

שנאמר: "וכבוא [הכהנים] נושאי הארון עד הירדן, ויעמדו המים היורדים מלמעלה, כמו נד [ניצבו כמו נד] אחר".

וכמה גובהן של מים שבאותו הנד:

שנאמר: "והיה כנח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה'".

תניא: (6) רבי יוסי אומר:

בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון:

א. כשעברו את הירדן.

ב. וכשהסיבו את יריחו, וכמו שנאמר [יהושע ו ב]: "ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל. וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקף את העיר פעם אחת, כה תעשה ששת ימים". [פסוק ו]: "ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון הברית, ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות יובלים, לפני ארון ה'". [פסוק יא]: "ויסב ארון ה' את העיר הקף פעם אחת, ויבואו המחנה וילינו במחנה".

ג. וכשהחזירוהו למקומו בבית קדשי הקדשים בבית אשר בנה שלמה, וכמו שנאמר [מלכים א ח — א]: "אז יקהל שלמה את זקני ישראל את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה

בית המקדש אשר בירושלים, [כמבואר כל זה בפסוקים שהובאו לקמן לה א], וזה הוא פירוש "החזירוהו למקומו".

1. ראה אריכות ב"חזון יחזקאל" על התוספתא בפרק ח מסוטה, שביאר את ההבדל שבין קריעת ים סוף ובקיעת הירדן, וביאר את הטעם משום כוחה של תורה, ראה שם.

2. נתבאר על פי רש"י, שכתב: חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין מן הכהנים ולמטן, אלא שם עומדים, והמים הבאים תמיד נגבהים

6. מלת "תניא" אינה מובנת, כי דברי רבי יוסי הם המשך הברייתא, ראה בתוספתא פרק ח דסוטה.

7. ביאר רש"י: אותו ארון הגלה בימי עלי הכהן מתוך בית קדשי הקדשים של המשכן שעשה משה, [כלומר: ממשכן משה אשר בשילה], ואף כשהחזירוהו פלשתים ששבו את הארון לא חזר הארון למקומו, אלא היה תחילה בבית אבינדב, ואחר כך הביאו דוד לבית עובד אדום הגתי, ומשם העלו לעיר דוד, עד שהחזירו שלמה למקומו שבבית קדשי הקדשים, כאשר בנה את

אמר לו רבי אלעזר ברבי שמעון: לדברויך, וכי אדם קל לרוץ או מים קלים לרוץ, כלומר מהירותו של מי גבוהה יותר, של המים או

שנים עשר מיל [על שנים עשר מיל], (3) כנגד מחנה ישראל שהיה אורכו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, (4) דברי רבי יהודה. (5)

ובפשוטו כן הוא, שהרי החשבון של יב מיל הוא כנגד האורך בלבד, ואילו רוחב הנד היה כנגד רוחב הירדן שהיה חמשים אמה בלבד, וכמו שכתבו התוספות בעמוד ב', [וראה "חזון יחזקאל" על התוספתא, וצ"ע], וראה מה שנכתב בהערה 5 אות ד.

4. כתב רש"י, שמחנה ישראל היה יב מיל "על שנים עשר מיל", ובפשוטו לא הזכיר זאת רש"י אלא משום שכך הוא האמת, אבל לא משום רוחב זה גבהו המים יב מיל, אלא מפני אורך מחנה ישראל שהיה יב מיל, וכפי שפירש רש"י; וראה מה שנכתב בהערה 5 אות ד.

ויש להסתפק: אם רוחב מחנה ישראל בחנייתו היה יב מיל לכל אורך המחנה, או שמא, כיון שהיה דגל אחד בראש המחנה, ודגל אחד בסופו, ושני דגלים באמצע, אם כן היה המחנה כמו תיבה נוטה על צידה, ולא היה רוחב יב מיל אלא באמצע אורך המחנה? ומדברי התוספות בעמוד ב', מוכח, שהיה רוחב המחנה לכל אורכו יב מיל; [והטעם, שהדגל הראשון היה לרוחב המחנה, ושני הדגלים שבאמצע היו כל אחד לאורך המחנה], וראה עירובין נה ב "לדידי חזי לי ההוא אתרא [אני ראיתי את המקום שם חנו בני ישראל], והוי תלתא פרסי על תלתא פרסי [היה שטחו שלש פרסאות שהן יב מיל על שלש פרסאות], וביומא עה ב הגירסא: "והויא תלתא פרסי" בלבד, ואולם רש"י בברכות נד ב, נראה שגרס כמו בעירובין, ומכל מקום אין זה הכרח שחנו באותו שטח לכל רחבו; וראה מהרש"א בחידושי אגדות בעירובין שם, וצריך ליישבו עם הסוגיא כאן.

5. פירש רש"י: "כנגד מחנה ישראל: שהיה יב

ועולין למעלה", והעיר המהרש"א שהוא דוחק, וראה עוד שם, מה שהקשה על שיטת רש"י [וכן היא שיטת התוספות], בביאור הענין.

וכתב לפרש לולא דברי רש"י; שכשנעמדו הכהנים במים, חזרו המים לאחוריהם יב מיל כנגד רוחב מחנה ישראל, וזה הוא שאמרו "וכמה רוחבן של מים יב מיל", ודלא כרש"י שתיקן: "גובהן של מים", ונמצא לדבריו שעברו מצפונם של הכהנים.

ובדבריו מתבאר לכאורה מקרא ביהושע שם [לפי פירוש רש"י, שלא כהרד"ק והמצודות]: "ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד הרחק מאד באדם העיר אשר מצד צרתן, והיורדים על ים הערבה ים המלח תמו נכרתו, והעם עברו נגד יריחו", ופירש רש"י: הרחק מאד, רחוק מאוד ממקום שעמדו שם, נפסקו [כלומר: בקיעת הירדן היתה צפונית למקום עמידת הכהנים הרבה מאד]; באדם [קרי: מאדם] העיר: כך שמה; והיורדים: אותם שהיו יורדים משם ולמטה תחלה; תמו נכרתו; עברו כדרך הליכתן ככל הנחלים ההולכים אל הים עד אשר נכרתו.

ובפשוטו מבואר כאן בהדיא כדברי מהרש"א, וראה עוד לקמן לה א בהערה 15, וראה בירושלמי בפרק זה בהלכה ה; וביאור הפסוק לפי שיטת רש"י בסוגייתנו, יתבאר בדרך אפשר, לקמן בהערה 5 אות ב, וראה עוד שם באות ה.

3. כן היא הגירסא בגמרא, וכן היא הגירסא בתוספתא [סוטה ח ב]; ומרש"י נראה שלא גרס אלא "י"ב מיל כנגד מחנה ישראל", ולא גרס: "שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל", וב"עין יעקב" הוא מוקף בשני חצאי ריבוע.

בזמן הנצרך כדי שיגבהו המים המהירים יב מיל, אין די כדי להעביר את האחרון שבמחנה מהלך יב מיל במהלך איטי, ונמצאו המים שוטפים את בני ישראל.

של האדם! ?
 הוי אומר: מים קלים לרוץ, כלומר: מהירות מרוצת המים גבוהה היא ממהירות אדם, והרי אם כן, באים מים ושוטפין אותן, שהרי

והנה ביהושע [ג טז]: "ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד הרחק מאד באדם העיר אשר מצד צרתן, והיורדים על ים הערבה ים המלח תמו נכרתו והעם עברו נגד יריחו", ופירש רש"י: הרחק מאד, רחוק מאוד ממקום שעמדו שם, נפסקו [ומשמע לכאורה, שבקיעת הירדן היתה צפונית למקום עמידת הכהנים הרבה מאד]; באדם [קרי: מאדם] העיר: כך שמה; והיורדים: אותם שהיו יורדים משם ולמטה תחלה; תמו נכרתו; עברו כדרך הליכתן ככל הנחלים ההולכים אל הים עד אשר נכרתו", והרי צריך ביאור: מה היה צורך לזה, כיון שלא היה כנגד בני ישראל! ? ואין לומר שבני ישראל עמדו בעבר הירדן מכנגד "אדם העיר" ועד הכהנים, ועברו את הירדן מימין לכהנים, שזה הוא שלא כדברי רש"י בסוגייתנו; ועוד תיקשי: אם נכרתו המים רחוק מן הכהנים, אם כן הכהנים עצמם — שכבר היו בירדן — נשטפו במים שהמשיכו לרדת מ"אדם העיר" ומטה, [וראה לעיל בהערה 2 שבפשוטו הוא סיוע לשיטת מהרש"א כאן, שחזרו המים לאחוריהם].

וביארנו בזה, שהמים נתחלקו לשלשה חלקים, אלו שהיו במקום עמידת הכהנים ולמטה לצד דרום, המשיכו לזרום אל הים, עד שנעשה שם חרבה; והמים שממקום רגלי הכהנים ולצד צפון עד "אדם העיר", עמדו במקום אחד ולא נעו ממקומם; והמים שמאדם העיר ולצד צפון הם אלו שהמשיכו לזרום כלפי מטה ונעמדו כנד על המים שמ"אדם העיר" ועד מקום עמידת הכהנים, וזה הוא שאמר הכתוב: "ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד, הרחק מאד

מיל על יב מיל, והם עברו כחנייתם [כלומר, באותו מצב שהיו חונים — שאז היה שטח המחנה יב מיל על יב מיל — ככה עברו בירדן], נמצא שלא שהו בעברן אלא יב מיל של אורך מחניהם, עד שעלו אחרונים של סוף המחנה וכנגדן גבהו המים", כלומר: החשבון הוא מתוך הנחה — שהברייתא והגמרא דנים עליה בהמשך — שמהירות המים היא כמהירות מהלך אדם, ולכן, בזמן שהולך אדם יב מיל, כנגדו נגדשים המים יב מיל, והרי משנעתק האחרון שבמחנה ישראל ועד שמגיע למקומו של הראשון שנכנס לירדן, יש מהלך יב מיל.

והחשבון צריך ביאור:

א. הרי האחרון שבמחנה ישראל צריך ללכת יב מיל, ועוד את כל רוחב הירדן, והיכן מתבטא רוחב הירדן בגובה המים! ? וכתבו התוספות בעמוד ב שלא היה רוחב הירדן אלא חמשים אמה, ורוחב זה לא חשיב כיון שאינו מגיע למיל שלם, ראה שם.

ב. עוד הקשה הרד"ל: שכל החשבונות האלו, הכל הוא כאילו היה הירדן שטח שאין לו עומק כלל, אבל כיון שהוא עמוק, אם כן המים שהיו ראויים לבוא למלאות רוחב יב מיל על עומקו שהיה לו, עולה הרבה יותר, כשעמדו בגובה נד אחד! ?

וכבר תירצו, שהיה עוביו של הנד כעומק הירדן, "והמים שהיו ראויים לבוא למלאות רוחב יב מיל על עומקו שהיה לו" נתקפלו ועלו כלפי מעלה, ואם כן החשבון מכוון; [ובזה היה מקום לפרש את הלשון "וחזרו המים לאחוריהן", אלא שאינו מוכרח].

אלא אמר רבי אלעזר ברבי שמעון:

מלמד שהיו נגדשיין ועולים המים כיפין על גבי כיפין, (6) יתר מגובה שלש מאות מיל, (7) עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב.

הים [אלו מלכי מערבה של ארץ ישראל], את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם, וימס לבכם, ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל".

ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע שבאו לרגל את הארץ קודם שעברו ישראל את הירדן כאשר נחבאו בביתה [יהושע ב ט]: "ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם

שנאמר: "ויחי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה [אלו מלכי מזרח של ארץ ישראל], וכל מלכי הכנעני אשר על

על יב מיל", והיינו שהמים גבהו עשרים וארבעה מיל, יב מיל כנגד הרוחב, על יב מיל כנגד האורך, וכל זה כנגד מחנה ישראל; וראה עוד בזה בעמוד ב הערה 2.

ה. ויש עוד לומר [לולא דברי רש"י], שזה הוא מה שמבואר בבבליא "וחזרו מים לאחוריהן", והיינו שמיד בטבילת רגלי הכהנים, חזרו המים לאחוריהם יב מיל כנגד רוחב מחנה ישראל, ובני ישראל עברו לימין הכהנים, נמצא שלא גבהו המים אלא כנגד אורך מחנה ישראל שהוא יב מיל; וזה הוא על דרך המהרש"א שהובא בהערה 2, וכבר נתבאר שם שהפסוק מסייעו, [אלא שהוא גרס "רוחבן של מים"], וראה גם בירושלמי בפרק זה הלכה ה'; ואפשר, שלזה נתכוין הרד"ל בהערתו השניה, ראה שם.

6. פירש רש"י: "אולמות אר"ק וולו"ד", וב"לעזי רש"י" פירשו, שהוא "קמרון"; וראה ב"חזון יחזקאל" על התוספתא, שנעשו מי הירדן בצורות קשת קשת, ודימה לזה מה שאמרו בחולין [לא ב]: "מטבילין בראשין, ואין מטבילין בכיפין", כלומר: אין מטבילין באמצעותם של הגלים העשויים ככיפה.

7. כתבו התוספות שהיו "נגדשים והולכים למעלה מן העננים", שהרי אין מהארץ ועד

באדם העיר אשר מצד צרתן", כלומר: המים היורדים באותו מקום רחוק, הם שנעמדו נד אחד [הגבוה מפני הירדן הרגילים], ומקום עמידתם היה על המים שמ"אדם העיר" ומטה, שעמדו ללא תנועה; ולפי מה שנתבאר, היה מרחק זה שמ"אדם העיר" ועד רגלי הכהנים, כמידת עומק הירדן.

ג. אך יש לתמוה: הרי עד שהחלו לעבור, היה צריך להתפנות שטח של יב מיל כנגד רוחב מחנה ישראל, ובזמן זה המים עולים ונגדשים, הרי שגבהו המים יב מיל כנגד רוחב מחנה ישראל עוד לפני שהחלו ישראל לעבור, ועוד גבהו המים יב מיל כנגד אורך מחנה ישראל, דהיינו, מעת שהכניס הראשון את רגליו למקום הירדן, ועד שהגיע האחרון שבמחנה ישראל לירדן שהוא מהלך יב מיל, הרי לך: עשרים וארבעה מיל.

[ואף אם נאמר, שרוחב יב מיל לא היה אלא באמצע אורך המחנה, מכל מקום אי אפשר שלא יוגבהו המים לכל הפחות שמונה עשר מיל, כי בהגיע רוחב זה לירדן עדיין לא נתפנה שטח אלא ששה מיל, דוק ותשכח, וצריכים הם להמתין עד שיתפנו ששה מיל נוספים; מלבד שכבר נתבאר לעיל בהערה 4 על פי התוספות, שהיה רוחב המחנה לכל האורך יב מיל].

ד. ויש מי שאומר [לולא דברי רש"י], שהגירסא היא: "וכמה גובהן של מים יב מיל

הלילה. ויקרא יהושע אל שנים העשר איש אשר הכין מבני ישראל, איש אחד איש אחד משבט. ויאמר להם יהושע, עברו לפני ארון ה' אלהיכם אל תוך הירדן, והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל. למען תהיה זאת אות בקרבכם, כי ישאלון בניכם מחר לאמר, מה האבנים האלה לכם. ואמרתם להם, אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה' בעברו בירדן נכרתו מי הירדן, והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם. ויעשו כן בני ישראל כאשר צוה יהושע, וישאו שתי עשרה אבנים מתוך הירדן, כאשר דבר ה' אל יהושע, למספר שבטי בני ישראל, ויעברום עמם אל המלון, ויניחום שם. ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן, תחת מצב רגלי הכהנים נושאי ארון הברית, ויהיו שם עד היום הזה. והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן, עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל העם, ככל אשר צוה משה את יהושע, וימהרו העם ויעבורו. ויהי כאשר תם כל העם לעבור, ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם."

א. בעודם עומדים בתוך הירדן, ⁽⁹⁾ אמר להם יהושע לבני ישראל:

את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו, וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם. כי שמענו אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים, ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם" –

וכתיב [בפסוק הבא]: "ונשמע וימם לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם."⁽⁸⁾

כתיב בספר יהושע [פרק ג מפסוק יז, והוא המשך הענין שהובא בהקדמה הקודמת לעיל לג ב]:

"ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל בני ישראל עוברים בחרבה, עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן. ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן – ויאמר ה' אל יהושע לאמר. קחו לכם מן העם יב אנשים, איש אחד איש אחד משבט, [ונכבר הכינים יהושע קודם שנכנסו לירדן, כמבואר שם בפסוק יב, רש"י שם], וצו אותם לאמר, שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים, הכין שתים עשרה אבנים, והעברתם אותם עמכם, והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו

העננים אלא שלש פרסאות; וכתבו האחרונים, שבהכרח לא היו עננים באותה שעה, שאם לא כן אין מלכי מזרח ומערב יכולים לראות אלא עד גובה שלש פרסאות.

8. ואם תאמר:

א. מנין שראוהו מלכי מזרח ומערב, ושמו שמעו ולא ראו?! ופירש מהרש"א: "דודאי מתוך השמועה בעלמא, לא היו מתפחדים כל כך, אי לאו שראו הנס הגדול, שהיו מי הירדן

נגדשים כל כך"; וב"הערות" הוסיף, שגם מקריעת ים סוף ירעו כולם, שהרי נבקעו כל מימות שבעולם, ולכן אמרה רחב: שנפלה אימת בני ישראל עליהם כשמעו על קריעת ים סוף.

ב. לשם מה הוסיפה הגמרא את מה שאמרה

רחב קודם שנבקע הירדן?! וראה מה שכתב מהרש"א, ומה שכתב בזה הרי"ף שב"עין יעקב."

9. א. כתב ב"עיון יעקב" [לבעל ה"שכות

דעו על מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם, כלומר: שתקבלו עליכם להוריש את יושבי הארץ מפניכם –

שנאמר "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען

והורשתם [ותתרכון], ותגרשון את כל יושבי הארץ מפניכם".

כלומר: כאשר תעברו את הירדן, כי אז תתנה אתם את העברת הירדן בהורשת יושבי הארץ, וכך עשה יהושע.⁽¹⁰⁾

יעקב]: "להכי קאמר בעודם בירדן, שיהא תנאי קודם למעשה, וכן כל דיני תנאי, ב"הן קודם ללאו" ותנאי כפול, כדאיתא בקדושין פרק האומר [דף סא] בתנאי בני גד ובני ראובן".

ומה שכתב, שלכן התנה בתוך הירדן, כדי שיהא תנאי קודם למעשה, לכאורה הוא על פי שיטת הרמב"ם [אישות ו ד], שצריך להקדים את ההתנאה למעשה; אבל לשיטת רש"י בקדושין שם, ש"תנאי קודם למעשה" היינו, שיזכיר בשעת ההתנאה את התנאי לפני שהוא מזכיר את המעשה, וכמו שאמר משה: "תנו להם אם יעבורו", אין זה שייך כלל לזמן שהתנה עמהם; ומכל מקום היה כאן תנאי קודם למעשה במה שחזר ואמר יהושע: "אם אתם עושין כן מוטב, ואם לאו באין מים ושוטפים אותיכם", ומתחילה לא היה יהושע אלא כמספר דברים ולא כמתנה: דעו על מה אתם עוברים וכו'.

ואולם דבריו אכתי צריכים ביאור, שאף לו יהא שאין צריך תנאי קודם למעשה, וכי יכול היה להתנות שישטפום מי הירדן, אחר שכבר יצאו מן הירדן!?

ב. בתוספות בעמוד ב' נתקשו, האיך אמר לכל בני ישראל בעודם בירדן, והרי לא היה רוחב הירדן אלא חמשים אמה, ועד שנכנסו אלו כבר יצאו אלו!! וראה מה שביארו שם; והמהרש"א תמה על דבריהם, מנין להם שאמר כן יהושע לכל בני ישראל כאחד, ואולי אמר כן כמה פעמים, לכל קבוצה וקבוצה בעודה בירדן!! וראה מה שנתבאר בזה בהערה 10 את א.

10. א. כתב רש"י: "עודם בירדן אמר להם יהושע: כדכתיב: "והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן, עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל העם, [ככל אשר צוה משה את יהושע, וימהרו העם ויעבורו. ויהי כאשר תם כל העם לעבור, ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם], וזהו הדבר, דהכי כתיב במשה: "[דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם] כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגו'", כלומר: כשיעברו את הירדן התנה עמהם על מנת להורישם", [פירש מהרש"א, שהוא נלמד מיתור לשון הכתוב בתורה: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם", ראה שם].

נראה בכיבוד הענין: כי היות ונאמר: "לדבר אל העם, ככל אשר צוה משה את יהושע", מוכרח שדיבר אליהם עוד דברים מלבד ענין האבנים שאמר להם באותו מעמד, שהרי אותם דברים נצטוה עליהם יהושע מפי ה', כמבואר בפסוקים ביהושע.

ואף שנאמר: [דברים כז ב]: "והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותן בשיד. והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל, ושדת אותם בשיד"; הרי שנצטוו על האבנים מפי משה, וודאי שצוה כן משה ליהושע; מכל מקום כיון שנצטוה יהושע על כך באותו מעמד כמבואר בפסוקים, לא היה הפסוק צריך להזכיר שנצטוה על כך יהושע מפי משה; ובהכרח שהוא ענין אחר.

ג. עודם בירדן, אמר להן יהושע:

“שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים, הכן שתיים עשרה אבנים [אחרות], והעברתם אותם עמכם, והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה”.

ובאותם אבנים הקימו בני ישראל את המזבח בהר עיבל, ואחר כך קיפלו את האבנים, והקימו אותם בגלגל.⁽¹²⁾

הפיסקא הבאה [עד “הלילה”], אינה נמצאת בברייתא שבתוספתא במקום זה, אלא בהמשך הברייתא; וכן מביאה הגמרא פיסקא זו שוב, בהמשך הברייתא בדף לו א.

יכול בכל מלון ומלון?

תלמוד לומר: “אשר תלינו בו הלילה”, ו”בו” לשון יחיד הוא.

אמר רבי יוסי בן חלפתא:

אם אתם עושים כן, כלומר: אם מקבלים אתם עליכם לעשות כן, הרי מוטב, ואם לאו, באין מים ושוטפין אותיכם!⁽¹¹⁾

מאי “אותיכם” שאמרו בכרייתא?

“אותי ואתכם”.

ב. עודם עומדים בתוך הירדן, אמר להן יהושע את הנאמר בפסוקים ביהושע שם:

“הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי ישראל”, ואותם אבנים הקימו בני ישראל תחת מצב רגלי הכהנים.

וכתיב שם: “למען תהיה זאת אות בקרבכם, כי ישאלון בניכם למחר לאמר, מזה האבנים האלה לכם. ואמרתם להם, אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה', בעברו בירדן נכרתו מי הירדן, והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם” —

סימן לבנים — היו האבנים האלה — שעברו אבות את הירדן.

למספר שבטי בני ישראל”, ומשמע: שכל זה היה אחר שכבר עברו ולא בעודם בירדן?! בהכרח שאין הפסוק מתפרש כפשוטו, אלא כוונת הכתוב היא, שדברים אלו נאמרו להם כאשר נכנסו כל בני ישראל לתוך הירדן; ואם אכן כן, הרי נתייבשה לכאורה קושיית המהרש”א על התוספות שהזכירה בהערה 9 לעיל; אלא שעדיין הפסוקים צריכים תלמוד.

11. ראה מהרש”א ומהרש”ל, מה שכתבו על לשון “אותיכם”.

12. כמבואר במשנה וברש”י כאן.

ועוד מוכח מזה, שהתנה עמהם שאם לא כן ישטפום המים, שאם לא כן למה לומר להם כן בתוך הירדן.

עוד מוכח מן הפסוקים האלו, שאמר להם יהושע את כל הדברים האלה בתוך הירדן.

ואם תאמר: והרי נאמר: “ייהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן — ויאמר ה' אל יהושע לאמר. קחו לכם מן העם וגו' וצוו אותם לאמר, שאו לכם מזה מתוך הירדן וגו', ויקרא יהושע אל שנים העשר איש וגו' ויאמר להם יהושע, עברו לפני ארון ה' אלהיכם אל תוך הירדן, והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו

איני יודע ש"בשנים" נשאוהו זה מצידו האחד של המוט, וזה מצידו השני של המוט?! ואם כן מה תלמוד לומר: "בשנים": בשני מוטות.

ואמר רבי יצחק: אותו אשכול טורטני [משא], וטורטני דטורטני [משא שתחת משא] היה! כלומר: האשכול נישא על ידי שתי מערכות של שני מוטות האחת תחת השניה.

כיצד: שני המוטות העליונים היו מקבילים זה לזה, ונישאו על ידי ארבעה אנשים; ותחת שני המוטות העליונים, היו עוד שני מוטות שהונחו באלכסון, כך, שקצותם האחד של שני המוטות יוצא אל מאחורי שני מרגלים [הנושאים את הקצה האחד של המוטות העליונים], ונושאים את קצות המוטות התחתונים שני מרגלים; וקצותם השני של המוטות התחתונים יוצא לפני שני המרגלים האחרים, ונושאים אותם שני מרגלים.

נמצא שנשאו את האשכול ארבעה מרגלים בטור ערפי מצד זה, וארבעה מרגלים בטור ערפי מצידו השני.

הא כיצד, [כלומר: מנין שאכן כך היה], שהרי שנים עשר מרגלים היו:

שמונה נשאו את האשכול; האחד נשא רימון, והאחד נשא תאינה, ואילו יהושע

אבא [אבי] חלפתא, ורבי אליעזר בן מתיה וחנניה בן הכינאי, עמדו⁽¹³⁾ על אותן אבנים, ושיערום, שהיתה כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה.⁽¹⁴⁾

וגמירי⁽¹⁵⁾ [קבלה בידי חז"ל]:

דטעונא דמדלי איניש גופיה לכתפיה, תילתא דטעוניה בלבד הוי, [כובד משא שאדם טוען על עצמו, הוא שליש מכובד משא שמסוגל הוא לשאת, כאשר אחר טוען אותו על כתיפו]; נמצא שכל אחד מהם היה יכול לשאת משא של מאה ועשרים סאה.

מכאן אתה מחשב לכובדו של אשכול [שהביאו מארץ ישראל המרגלים ששלח משה] כמה היה!?

המשך הברייתא הוא לקמן לה א: "וכיון שעלה האחרון שבישראל וכו'; אלא שהגמרא מפרשת כאן את הברייתא, ומתגלגלים הדברים לענין המרגלים.

וכיצד אתה מחשב:

שהרי נאמר: "ויבואו [המרגלים] עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאוהו [לאשכול] במוט בשנים ומן הרמונים [נטלו רימון אחד] ומן התאנים [נטלו תאנה אחת]".

והרי ממשמע שנאמר: "וישאוהו במוט",

הנידון הוא על משקל, ולא על גודל האבנים.

15. פסקא זו היא תוספת של הגמרא על הברייתא שלא אמרה אלא: "ומכאן אתה מחשב כובדו של אשכול".

13. ביאר ב"עיון יעקב": "עמדו וחקרו עליהן לשערם משקל משאם, ולכן נישום על פי שלשה כשומת בית דין, כדאמרינן: כדשיימי בי תלתא".

14. לא נתבאר כארבעים סאה של מה, שהרי

וכלב לא נשאו כלום. (16)

כלומר: מאחר שיהושע וכלב לא נשאו כלום, ולתאנה ולרימון הרי די בשני אנשים, בהכרח ששמונה איש נשאו את האשכול, ואי אתה מוצא שמונה אנשים נושאים את האשכול, אלא באופן זה. (17)

ומאחר ששמונה אנשים נשאו את האשכול, נמצאת מחשב את כובדו של האשכול:

הרי משא כל אחד כשהוא מסתייע מחבירו הוא מאה ועשרים סאה, ומאחר שהוצרכו שמונה אנשים לשאתו, הרי שהיה כובדו של האשכול: תשע מאות וששים סאה.

ומפרשת הגמרא שני טעמים לאי נשיאת יהושע וכלב:

אי בעית אימא לכן לא נשאו יהושע וכלב כלום: **משום דחשיבי** [חשובים הוין], וכיבדו אותם האחרים שלא לשאת.

ואי בעית אימא: לא היו רוצים לשאת, משום שלא היו באותה עצה של שאר המרגלים, שהם נתכוונו להביא אשכול משונה כל כך, כדי לומר: כשם שפירותיה משונים, כך יושביה משונים וגבורים וגבוהים.

כאן שבה הגמרא למחלוקתם של רבי יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון, שנחלקו בגובהם של מי הירדן, אם היו גבוהים יב מיל בלבד, או שהיו גבוהים יותר משלש מאות מיל.

פליגי בה, נחלקו בביאור מחלוקתם: **רבי אמר** ורבי יצחק נפחא.

חד מן האמוראים הנזכרים אמר, שבכך נחלקו התנאים:

לדברי רבי יהודה — הסובר: לא גבהו המים אלא יב מיל —

כחנייתן של בני ישראל שהיו חונים כתיבה טז-ב יב מיל אורך על יב מיל רוחב, כך עברו את הירדן.

ואילו **לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון** — הסובר: יותר משלש מאות מיל גבהו המים — **בזה אחר זה עברו בני ישראל** את הירדן. (1)

וחד מן האמוראים אמר בביאור מחלוקת התנאים:

בין מר רבי יהודה ובין מר רבי אלעזר ברבי שמעון כחנייתן עברו בני ישראל; אלא שבכך נחלקו:

איש נשאו את האשכול, שוב אין אנו צריכים לדרשה, ובהכרח נשאו אותם כפי שביארה הגמרא.

1. א. הוקשה לרש"י, והרי רבי אלעזר ברבי שמעון הקשה קושיא אחרת על דברי יהודה: "לדבריך אדם קל או מים קלים, הוי אומר: מים קלים, אם כן באים מים ושוטפים אותם!?" וכתב רש"י: "דאי כחנייתן עברו, משום קולא

16. ראה מה שהביא כאן ב"הערות" משם החת"ם סופר טעם מחודש למה לא נשאו כלום, אף שצויה אותם משה "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ"; ובמה שהעיר על זה ב"הערות" שם.

17. ראה תוספת ביאור ברש"י, למה הוצרכה הגמרא לדרוש את הפסוק: "וישאוהו במוט בשנים", שהרי מאחר שאנו מניחים ששמונה